

|             |                                      |              |                 |
|-------------|--------------------------------------|--------------|-----------------|
| <b>Ämne</b> | Yttrande 2017 09 15                  | <b>Datum</b> | 2017-11-10      |
| <b>Till</b> | Kulturdepartementet 103 33 Stockholm | <b>Dnr</b>   | FLH<br>2017/216 |
|             |                                      | <b>Sidor</b> | 4               |

## Betänkandet SOU 2016:87, Bättre skydd mot diskriminering

Ku2016/02814/DISK

### Sammanfattning

Utredningens huvudsakliga fokus ligger på frågan om tillsyn, ett uppdrag som ligger utanför myndigheten Forum för levande historias uppdrag. Men då utredningen också fått uppdraget att se på hur skyddet mot diskriminering kan bli mer effektivt behöver man också veta mer om vilka främjande åtgärder som är mest effektiva. Forum för levande historias uppdrag avser att främja arbetet för alla människors lika värde med utgångspunkt från lärdomar från Förintelsen. Bland lärdomarna från Förintelsens historia, som vår myndighet har fokus på, finns de om vilken roll som lagstiftningen har, rättsstatens roll. Vi ställer oss därför bakom förslag som vill stärka det juridiska regelverket.

Utredningen tog initialt sin utgångspunkt i perspektivet av den som upplever sig utsatt för diskriminering och vad samhället kan erbjuda i en sådan situation för att den enskilde ska få upprättelse. Uppdraget har dock genom tilläggsdirektiv breddats. Den delen av utredningens uppdrag som betonas i tilläggsdirektivet, innebärande en "tilläggsanalys av den nuvarande ordningen, inbegripet myndighetsorganisationen, för tillsyn över och främjande av likabehandling" är inte oväsentlig. Ur detta perspektiv, och baserat på Forum för levande historias uppdrag, hade vi gärna sett att den delen som behandlar främjande av likabehandling hade givits större utrymme i utredningen.

### Lagrum, tillsyn och främjande, tre viktiga komponenter

Av kapitel 8, Ett effektivt arbete mot diskriminering – hur vi har disponerat betänkandet i denna del framgår att utredningens arbete initialt tog sin utgångspunkt i perspektivet av den som upplever sig utsatt för diskriminering och den hjälp som samhället kan erbjuda för att den enskilde ska få upprättelse. Frågan har genom tilläggsdirektiv breddats till att gälla hur ett effektivt arbete mot diskriminering generellt kan säkerställas. Myndigheten Forum för levande historia ser just denna breddning som välkommen. Myndigheten vill betona betydelsen av att man även ser behovet av att öka den allmänna förståelsen för faran med ett samhälle som tillåter

diskriminering. Fokus bör även finnas på den roll som främjandet av värderingar som lägger grunden för en sådan insikt.

Den delen av utredningens uppdrag som betonas i tilläggsdirektivet, en "tilläggsanalys av den nuvarande ordningen, inbegripet myndighetsorganisationen, för tillsyn över och främjande av likabehandling" är således inte oväsentlig. Ur detta perspektiv, och baserat på Forum för levande historias uppdrag, hade vi gärna sett att den delen som behandlar främjande av likabehandling hade givits större utrymme. Vi hade gärna sett ett mer utvecklat resonemang om detta i avsnitten 8.2, "Hur uppnår man ett effektivt arbete mot diskriminering?" samt avsnittet 8.2.1, "Vad är ett effektivt arbete mot diskriminering?"

## Forum för levande historias främjande-uppdrag

Forum för levande historia har uppdraget att vara ett nationellt forum som ska främja arbete med demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsens historia. Myndigheten ska vidare sträva efter att stärka människors vilja att aktivt verka för alla människors lika värde.

Forum för levande historia är en av de myndigheter som genom dess uppdrag ska bidra till den bottenplatta som utgörs av medborgarnas attityder och som borgar för möjligheten att bibehålla ett samhälle som bygger på allas lika värde. Sådana värderingar är nödvändiga för att garantera lagstiftarens möjligheter att stärka och implementera lagar kring diskriminering m m. Naturligtvis föreligger även det motsatta förhållandet, att själva lagstiftningen bidrar till människors attityder och rättsuppfattning. Men samspelet mellan dessa båda faktorer bör man inte bortse ifrån. Därför anser vi att dessa kapitel skulle kunnat ges större utrymme.

Forum för levande historias speciella uppdrag bygger på lärdomar från Förintelsens historia och utifrån det även lärdomar från andra brott mot mänskligheten. Myndigheten uppdrag är budskapsbärande med syftet att påverka attityder i en riktning som gynnar ett samhälle byggt på värderingar om allas lika värde. Uppdraget medför även att sprida kännedom om de mänskliga rättigheternas funktion samt förståelsen för nödvändigheten av det demokratiska systemet för implementeringen av sådana värderingar. Bland de universella lärdomar som Förintelsens historia ger finns kunskapen om hur tillåtande av diskriminering hänger samman med nedmonteringen av de lagar som garanterar allas lika värde.

Myndighetens uppdrag bör ses som ett viktigt komplement till tillsynsmyndigheterna. De kunskaper som Forum för levande historia främjar avser att stärka insikten i

lagstiftarens och rättsstatens roll. Därför ser vi med stor tillförsikt också utredningens ambition att stärka det juridiska regelverket kring diskriminering.

## Vilka andra myndigheter kan räknas in i främjande-arbetet?

I avsnitt 8.2.1 skrivs "För att arbetet mot diskriminering ska vara effektivt och få genomslag krävs att det finns *många aktörer* som arbetar mot diskriminering, på olika nivåer; lokalt, regionalt och nationellt". Vi skulle inom ramen för detta avsnitt gärna sett en inventering av vilka myndigheter som också har ett främjande-uppdrag för att motarbeta former av diskriminering.

Även inom kapitel 14, under avsnittet 14.3.2 finns ett avsnitt som rör främjande. Här nämns att det finns "många myndigheter" som har till uppgift att sprida information och att ge råd och vägledning i olika frågor och att även denna verksamhet kan fungera som ett främjande av efterlevnaden av reglerna. Vi har naturligtvis inget att invända mot detta men även här saknas ett bredare perspektiv av främjandets roll för att påverka attityder som ligger bakom akter av diskriminering.

## Främjande även för förtroendefrågan

I kapitel 9 behandlas problemet med att ett stort antal av dem som utsätts för diskriminering har ett lågt förtroende för DO och andra institutioner som hittills haft ansvaret att ta emot anmälningar av diskriminering. Ett problem som beskrivs är även de förväntningar som finns på DO vilka till stor del inte motsvarar DO:s uppdrag och möjligheter. För att förbättra den situationen och för att öka förtroendet för samhällets institutioner som ska döma fall av diskriminering föreslår utredningen inrättandet av ett domstolsliknande organ, en diskrimineringsnämnd. Vi vill här uttrycka vårt stöd för ambitionen att vidta åtgärder för att grupper och individer som utsätts för diskriminering ska ha lättare att anmäla fall av diskriminering och också känna större mening med att anmäla fall av diskriminering. Vi vill även i det sammanhanget understryka vikten av ett främjande-arbete av *rättighetsbärarnas kunskaper*, det vill säga vikten av de utsattas kunskaper om sina egna rättigheter. Även inom det området har den verksamhet som Forum för levande historia bedriver viss betydelse.

## Att frivilligt följa lagen

Även i den problematisering som finns i resonemanget kring uttrycket "att frivilligt följa lagen" som sker i kapitel 9.3.4 saknar vi en fördjupning kring tankarna om den process som det innebär att en person som agerat i strid med lagar om diskriminering möjligen inte upprepar samma brott. Här saknas tankar kring betydelsen av attityder och av motivation att följa lagen kopplat till en insikt om vad sådan lagstiftning representerar.

## Främjande som utgår från lärdomar från historien – även internationellt

Kapitel 3, Internationella åtaganden gällande förbud mot diskriminering, behandlar internationella åtaganden gällande förbud mot diskriminering. Vi vill här passa på att nämna organisationen IHRA, International Holocaust Remembrance Alliance, som kom till på initiativ av den svenska regeringen. De kontakter som Forum för levande historia har med organisationen IHRA gällande utveckling av metoder för att främja pedagogiskt arbete i syfte att främja arbete mot diskriminering och fördomar visar att det även internationellt finns ett brett främjande-arbete som utgår från lärdomar från Förintelsens historia.

## Diskrimineringsbyråernas uppdrag

Forum för levande historia instämmer med att det finns ett behov av fler aktörer arbetar mot diskriminering på regional och lokal nivå (Kapitel 12, Arbetet mot diskriminering på lokal och regional nivå). Länsstyrelserna har, som konstateras i utredningen, en regional närvaro i hela landet och goda kunskaper om regionala och lokala förhållanden. Det är rimligt att alla länsstyrelser ska ta ansvar för att motverka diskriminering i länet. Forum för levande historia ser därför positivt på förslaget att det i länsstyrelsens instruktion ska föras in en bestämmelse om att länsstyrelsen har i uppgift att arbeta externt med främjandeåtgärder för att motverka diskriminering. Forum för levande historias bedömning är dock att man i samband med en uppdatering av länsstyrelsernas instruktion bör ge länsstyrelserna uppdrag i regleringsbrev att initialt göra en nulägesanalys av behovet av främjandearbete i respektive län. En sådan analys bör ligga som underlag för beslut om respektive länsstyrelses dimensionering av personal och andra resurser till arbetet.

I en sådan analys bör även hänsyn tas till en risk för att diskrimineringsbyråerna till övervägande del blir handläggande av diskrimineringsärenden och att främjandearbetet kommer i skymundan. Om diskrimineringsbyråerna ska fokusera på handläggning av enskilda ärenden finns risken att man inte får möjlighet att överföra kunskapen om orsakerna till diskriminering i praktiken, en viktig kunskap i främjande-arbete.

I detta ärende har överintendent Ingrid Lomfors, i samarbete med avdelningschef Caroline Källner beslutat. Eva Fried har varit föredragande. I ärendets handläggning har också Mikael Almén och Joakim von Scheele deltagit.